

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 38, Haziran 2019, s.502-526

ISSN: 2149-0821 Doi Number:<http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.5066>

Firdevs TEMİZEL AKAR

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı firdevstemizelakar@gmail.com

NEDİM DİVANI'NIN SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE

Özet

Şair ve yazarların söz varlığının bir dökümü olan sözlükler, dil incelemelerinde önemli bir kaynaktır. Dil bilimin bir alt dalı olan sözlük bilimin yöntemleriyle sanatçıların eserlerinde kullandıkları sözcüklere, sözcük gruplarına dair verilere ulaşırız. “Sanatçı sözlükleri” dediğimiz sözlüklerle hem sanatçıların üslûbu hem de onların yaşadıkları devrin kültürel birikimi hakkında bilgi sahibi oluruz. Sözlük bilim yöntemlerinden yararlanarak hazırladığımız bu makalede şair Nedim’in söz varlığındaki Türkçe unsurları tespit ettik. Nedim, Türkçe’ye olumsuz bir bakış açısıyla yaklaşan birçok Divan şairine mukabil, şiirlerinde halkın konuştuğu Türkçe’ye yer vermiştir. Nedim’in sade dil anlayışı, bizde Divan’ında geçen Türkçe unsurlara eğilme kanaati uyandırdı. Bu çalışma ile Nedim Divanı’nda geçen Türkçe köklü/gövdeli kelimelerin anlamlarıyla beraber bir dökümü ve Türkçe söz dizimine göre kurulmuş kelime gruplarının istatistikleri verilmiştir. Buradan hareketle Nedim’in dil geleneğimiz içindeki farklılığı ortaya konmuş; Türkçe’nin korunması, gelecek nesillere aktarılması ve millî duyarlılığın devamı için sanatçıların söz varlığındaki Türkçe unsurların öne çıkarılması gerekliliğine dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: söz varlığı, sözlük bilim, sözcük, Türkçe, Nedim

ON VOCABULARY OF NEDİM’S DİVAN

Abstract

Dictionaries, which are the vocabulary casts of poets and writers, are important sources in language studies. We reach data on words and word groups used in the artists’ works with the methods of lexicography, a subfield of linguistics. With the dictionaries, as we call “dictionaries of artist”, we learn about both the style of the

artists and the cultural accumulation of the period they live in. We determined Turkish Elements in the Vocabulary of poet Nedim in this Article which we prepared using Lexicology. Although most of the Divan poets has a negative point of view on Turkish, Nedim has given place to Turkish spoken by ordinary people. Nedim's understanding of plain language has led us to lean towards the Turkish elements in the Divan. In this study, we have provided a cast of the Turkish rooted/bodied words in Nedim's Divan with their meanings and statistics of the word groups formed according to the Turkish syntax. From this point of view, we have tried to reveal the difference of Nedim in our language tradition and to draw attention to the necessity to emphasize the Turkish elements in the vocabulary of the artists for the preservation, transmission to the next generations and the continuation of national sensitivity of Turkish.

Keywords: vocabulary, lexicography, word, Turkish, Nedim

1. GİRİŞ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE:

Uygarlığın , medeniyetin temeli düşüncedir. Düşünce aydınlanmanın yapı taşıdır. İnsanoğlu, kendine has üstün özelliklerinin kuvvetiyle düşünceyi sanata dönüştürmüştür.

“Sanat nedir?” sorusuna verilen ilk cevap (hiç değilse Batı’da) sanatı bir yansıma, benzetme ya da taklit olarak görme eğilimindeydi. Sanat eserlerinde gördüğümüz, doğadır, insandır, hayattır ve sanatçı eserinde bize bunları yansıtır; bir ayna tutar dünyaya sanki. Platon’un *Devlet* diyalogunda Sokrates, Glaukon’a ressamın yaptığı işi anlatmaya çalışırken : “İstersen bir ayna al eline, dört bir yana tut. Bir anda yaptın gitti güneşi, yıldızları, dünyayı, kendini, evin bütün eşyasını, bitkileri, bütün canlı varlıkları diyerek, ressamın yaptığı işin dünyaya bir ayna tutmak olduğunu söyler ve biraz aşağıda şairin de ressamdan farklı olmadığını belirtir: Tragedya şairinin de yaptığı bu değil mi? Benzetme değil mi onun yaptığı da?” (Moran 2011 : 17).

Hayatın sanatkâr gözüyle yaşanmaya devam ettiği mecra olan sanat evreninde edebiyat diğer sanat dalları içinde başka bir öneme sahiptir.

Genel anlamda edebiyatı , bir milletin yazıya tevdi edilen tüm kültür mahsullerinden oluşan varlığıdır, diye mütalaa edip onu geniş ve dar çerçevelerde olmak üzere ikiye ayırmak ve şöylece değerlendirmek uygun olacaktır:

Geniş anlamda edebiyat: Kültürel nitelikteki bütün yazılı eserleri kapsamına alır. Dar anlamda edebiyat ise: Şekil ve muhteva bakımlarından sanatkârâne bir amaç gözetilerek vücuda getirilen, okuyucuya zevk ve heyecan veren, duyguları yoğunlaştıran güzel eserler diye tarif edilebilir. Bunlar manevi haz ve moral güç kaynaklarıdır. Muhayyilenin altın kanatlı kuşları bunların ufuklarında özgürce uçar, düşünce bunların engin göklerinde derinleşir. Sözelimi bir Divan, bir Mesnevi, herhangi başka bir şiir kitabı, bir roman, bir piyes , bir hikaye koleksiyonu, bir seyahatnâme ve benzerleri bu dar anlamdaki edebiyat tarifinin sınırları içindedir. Bunlar müşküllerle yoğrulmuş insan hayatına tahammül gücü kazandırır; üslupları, konularının özelliği, heyecan uyandıran buluşlarıyla ilgi çekerler. (Karahan 1992: x1).

Edebiyat dile dayanan bir sanat dalıdır. Edebî ürünlerin malzemesi dildir. Bir dil sarrafı olan şairde düşünce ve duygu dille şiire dönüşür.

Musikide ses, resimde boya, mimaride taş ne ise edebiyatta da kelime odur. Kafasında çok parlak hayaller olduğu halde şiir yazamadığından şikâyet eden bir ressam arkadaşına Mallarmé: “Dostum, şiir hayallerle değil, kelimelerle yazılır” der. (Kaplan 1996 : 159).

Dil, kelimeler dizgesidir. Bir lisanı kullanan fertler, kelimelerle düşünür; konuşur ve yazar. Bu işlevinin yanı sıra dil, fertleri birbirine bağlar; onları gerçek mânâda millet yapar.

İster tek tek dilleri ele alalım, isterse bütün dilleri ortak nitelikleriyle ve karşılaştırmalı olarak inceleme yolunu tatalım dil her açıdan önem taşır; önümüze değişik sorunlar serer. Dillerin kendilerine özgü yasaları, eğilimleri, sorunları olduğu gibi, bütün dilleri kapsayan ortak yasalar, eğilimler ve sorunlar da vardır. İşte dil dediğimiz bu çok yönlü, büyüklü varlığı inceleyen bilime dil bilim diyoruz. (Aksan 1995 : 13).

Bu çalışmamızın hareket noktası olan sözlük bilim (lexicography), dil bilimin (lengüistik) bir alt dalıdır. Sözlük bilim, dilin söz varlığının bir dökümü olan sözlüklerin hazırlanma yöntemlerini konu alan bir bilim dalıdır.

Sözlükler hazırlanma amaçlarına göre çeşitlilik gösterir. Sanatçı sözlükleri, sözlük çalışmalarında son yüzyılda büyük bir ivme kaydetmiştir. Bir sanatçının, bir yazar, ozan ya da düşünürün, yapıtlarında geçen öğeleri toplayan sözlükler hem dil incelemeleri hem de yazın çalışmaları açısından önemlidir; sanatçının kişiliğini, ilgi alanını, önem verdiği kavramları yansıttığı kadar, dil içinde kendi kullandığı söz varlığını belirlemesi dolayısıyla de yararlıdır. (Aksan 1995 : 406).

Şair ve yazar sözlükleriyle sanatçının düşünce evrenine ulaştığımız gibi eserlerin yazıldığı döneme de vâkıf oluruz. Çünkü söz varlığı sadece bir dilde bir takım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir. (Aksan 2000 : 7).

Bizim medeniyetimiz, birçok sanatçının membaı olmuştur. Hem büyük sanatçılar yetiştirmiş hem de büyük sanatçıların beslendiği bir pınar olmuştur. Bu sanatçılar içinde şairlerin yeri her zaman başka olmuştur. Şairler içinde de keyfiyeti, ustalık derecesi yüksek olanlar diğerleri arasından temâyüz etmiştir. Usta şair, büyük şair kimdir peki? M. Kaplan'ın şu tespiti çok isabetlidir: “Şair, dili en iyi kullanan insandır. Büyük şair ise, dilin bütün imkânlarını kullanan insan demektir.” (Kaplan 1996 : 156).

Sözlük bilim çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla hazırladığımız *Nedim Divanı'nın Kelime grupları ve Sözlüğü* -analitik dizinli- adlı çalışmamızda bir kez daha Nedim'in Türk dilinin ve edebiyatının büyük şairlerinden biri olduğunu görmüş olduk.

Nedim, Divan edebiyatı geleneğinin en güzel ürünlerindedir. Türkçe Sözlükte gelenek, bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen , yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon şeklinde tanımlanır. Paul Ricoer'a göre; “Gelenek teriminden ölü bir birikimin devinimsiz aktarımını değil, şiirsel edimin en yaratıcı anlarına dönüşle her zaman harekete geçirebilecek bir yenilenmenin canlı aktarımı anlaşılmalıdır.” (Ricoeur 2007 : 135). Paul Ricoer'ın bu tanımlaması bizi, kendisinden sonraki şairler tarafından ilham alınan Nedim'de cisimleşen gelenek motifine götürür.

Yahya Kemal, hiçbir milletin Fuzuli ve Nedim ayarında iki büyük lirik şair gösteremeyeceğini (Beyatlı 1990 : 37) iddia eder; Nedim'i her zaman Divan şiirinin en büyüklerinden biri olarak görür ve onun saf şiir anlamında en çok mısra ve beyit bırakmış şair olduğunu düşünür. (Ayvazoğlu 2013 : 355).

Nedim, XVIII. yüzyıl şairlerindedir. (?- 1730 İstanbul) . Asıl adı Mehmed olan Nedim, medrese öğreniminden sonra müderris; Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın sadrazamlığa atanmasından sonra da Mahmud Paşa mahkemesine kadı oldu. İstanbul'un belli başlı medreselerinde müderrislik yaptı. Bu arada Damat İbrahim Paşa'nın özel kitaplığını da yöneten Nedim, Münecimbaşı Ahmed Efendi'nin Hazret-i Adem'den 1627 yılına kadarki olayları nakleden Arapça tarihini Türkçe'ye çevirdi. Ayıntaplı Aynî'nin yaratılıştan 1446 yılı olaylarına kadar gelen Arapça tarihini Türkçe'ye çevirmekle görevli komisyonda da çalıştı. Patrona Halil İsyanı'nda öldü. (Necatigil 1985 : 236).

Nasıl bir sanatçıdır Nedim? Nietzsche'ye göre sanatçı, ya apollinien bir rüya sanatçısıdır yahut dionysien bir sarhoşluk sanatçısıdır. Nietzsche'nin plastik sanatların ustası olarak kabul ettiği Apollon , Öz-Bir'e kavuşmak isteyen insanın kulağına yaşaması gerektiğini fısıldayır. Çünkü neye mal olursa olsun, görevi, güzel görünüşleri ve şekilleri kurtarmaktır. (Ayvazoğlu 1997 : 25).

Nedim de tam bu noktada, yaşamayı, var olmayı seven, hayatın içinde olan bir sanatçıdır. Zevklerini paylaştığı o renkli ve hareketli hayatı şiirlerine geçirmesini bildi; Divan şiirinin hayalde ve soyut güzelliklerine, yaşadığı hayatın şuhluk ve içtenliğini, canlı bir İstanbul Türkçesi'ni ekledi; Divan şiirimizin yerli bir havaya bürünmesini sağladı. (Necatigil 1985 : 236). 18. yüzyıl Lâle devrine, İstanbul'una, yerli hayatına dâir kareleri Nedim'in söz varlığı penceresinden bakarak seyrediyoruz. İstanbul Türkçesi'nin büyük şairi Nedim, bütün Divan edebiyatı içinde dahi orijinal sayılır. (Pala 1998 : 24).

2. AMAÇ VE YÖNTEM:

Nedim'in sâde dille yazma gayreti Nedim Divanı'nın söz varlığındaki Türkçe kelimelere eğilmemiz gerektiği kanaatini uyandırdı. Acaba Nedim, Divanında hangi Türkçe kelimeleri kullandı? Türkçe kelimelerin ve Türkçe söz dizimine göre kurulmuş kelime gruplarının sayısı kaçtır? Bu doğrultuda yaptığımız inceleme ile Divandaki Türkçe kelimeler, anlamları ile tespit edildi. Birkaç kelime dışında kelimeler, tek anlamlarıyla mânâlandırıldı. Kelimelerin mecaz ve yan anlamlarına girilmedi. (Sadece mecaz anlamı olanlar, bu anlamıyla mânâlandırıldı.) Elbette Nedim, Türkçe kelimelere yüklediği mecaz ve yan anlamlar ile çok güzel edebî sanatlar yapmıştır. Bu da onun dili kullanmadaki ustalığının göstergesidir. Burada asıl belirtmek istediğimiz husus, Türkçe kelimelerle gazellerinde, kasidelerinde, şarkılarında ulaştığı dil gücüdür.

Bu çalışmada ayrıca Nedim Divanı'daki Türkçe söz dizimine göre kurulmuş kelime grupları istatistikî olarak verilmiştir.

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER:

3. 1. Nedim Divanı'ndaki Türkçe Köklü/Gövdeli Kelimeler:

aç-: Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek

açık: Açılmış, kapalı olmayan.

açıl-: Açmak işi yapılmak veya açmak işine konu olmak.

ad: Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya yarayan söz, isim.

adlı: ... adını taşıyan, isimli.

ağar: Ağır, hafif karşıtı.

ağır: Hafif karşıtı.

ağırlık: Ağır olma durumu.

ağız: Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başladığı organ.

ağla-: Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık etkisiyle gözyaşı dökmek.

ağladıcı: Ağlamaya yol açan.

ağlat-: Ağlamasına yol açmak.

ağ: Kar, süt vb.nin rengi, beyaz,kara ve siyah karşıt

ağ-: Sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek.

ağın: Kalabalık bir şeyin arkası kesilmeyen bir geliş durumunda olması.

ağıntı: Süzülerek, kayarak geçen.

ağıt -: Akmasını sağlamak.

ağlık: Ak olma durumu.

ağşam: (Ağşam) Güneşin batma zamânı, günün sonu.

al-: Bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.

alda-: Hile ile aldatmak, maksadından vazgeçirme.

aldan-: Görünüşe kapılarak yanlış bir yargıya varmak.

aldat-: Beklenmedik bir davranışla yanıltmak.

aldır-: Kazanmasını, elde etmesini sağlamak (dua aldır-).

alıcı: Satın almak isteyen kimse.

alışo-: Birinin bir hareketine veya bir işi yapmasına engel olmak.

alın: Yüzün kaşlarla saçlar arasındaki bölümü.

alıştır-: Alışmasına yol açmak.

alış: Bir şeyin beğenildiğini, onaylandığını anlatmak için el çırpma, alkışlama.

alt: Bir şeyin yere bakan yanı, üst karşıtı.

altın: Yüksek değerli paslanmaz element.

altun: Altın.

añ--: Birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek ve onu hatırlamak.

aña: Ona (o zamirinin yönelme durumu).

ancak: Yalnız, sadece gibi sınırlama anlatır.

and: Allah'ı veya kutsal bilinen bir kişiyi tanık göstererek bir olayı doğrulama, yemin.

anda: Onda.

andan: Ondan.

añdır--: Bir şeye onu akla ve hatıra getirecek şekilde benzemek, benzer tarafları bulunmak.

anı: Onu.

añıl--: Anmak işine konu olmak, hatırlamak.

añın: Onun.

añınçün: Onun için.

añınla: Onunla.

añla- : Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak.

añlan-: Anlamak işine konu konu olmak.

anlar: Onlar.

añlaşıl- : Anlamak işine konu olmak.

ara: İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, açıklık, mesafe.

ara-: Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.

ardınca: Hemen arkasından, hemen ardından.

arha: Arka.

arqa: Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı.

armağan: Birini sevindirmek, mutlu etmek için verilen şey, hediye.

art-: Eskisinden daha çok çoğalmak.

artık: Bundan böyle, sonra.

artır-: Artmasını sağlamak, çoğaltmak.

as-: Bir şeyi aşağıya sarkacak biçimde bir yere ilştirip sarkıtmak.

asıl-: Asmak işi yapılmak veya asmak işine konu olmak.

aş-: Belli bir sınırın ve haddin üstüne çıkmak, ölçüyü geçmek, fazla olmak.

aşağı: Bulunulan yere göre seviye bakımından daha alçakta olan veya daha alçak kabul edilen taraf yâhut bu tarafta bulunan şey.

at: Atgillerden, binme, yük çekme veya taşıma gibi hizmetlerde kullanılan memeli hayvan.

at-: Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak.

ata: Dedelerden ve büyük babalardan her biri.

atabek: Eski Türk devletlerinde, özellikle Selçuklularda şehzadelerin eğitimi veya bağımsız olarak bir eyaletin yönetimi ile görevli vezir.

atıl-: Atmak işine konu olmak.

ay: Güneşten aldığı ışığı yeryüzüne yansıtan ve dünyamızın tek uydusu olan gök cismi, kamer, mah.

ayak: Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.

aydın: Işık alan, ışıklı, aydınlık.

ayır-: Birbirinden uzaklaştırmak, fasletmek.

ayrı: Uzak.

ayrıl-: Ayırmak işine konu olmak.

az: Alışılmış olandan, umulandan veya gerekenden eksik, çok karşıtı.

azacık: Azıcık, çok az, biraz.

bağır: Göğüs.

bağışla-: Bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek.

bağla-: Bağ veya başka bir araçla tutturmak.

bağlı: Bir bağ ile tutturulmuş olan.

bağabil- Bakabilmek.

bakıl-: Bakmak işine konu olmak veya bakmak işi yapılmak.

bakuš: Bakmak işi veya biçimi.

baña: Ben zamirinin yönelme hâli ekli biçimi.

bar: Var.

bar-: Varmak.

bas-: Vücudun ağırlığını verecek biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak.

baş: İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız gibi organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa.

başkadm: Padişahın eşi.

başla-: Bir işe girişmek, harekete geçmek.

baştan: Yeniden, başından başlayarak, bir daha, tekrar.

bayrak: Bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, genellikle renk ve biçimle özelleştirilmiş, dikdörtgen biçiminde kumaş.

bayram: Millî veya dinî bakımdan önemli olan, kutlanan gün veya günler.

beğ: Bey.

beğen-: İyi veya güzel bulmak.

bel: İnsan bedeninde göğüsle karın arasında daralmış bölüm.

bellü: Belli.

ben: (I) Ben, teklik birinci şahıs zamiri.

ben (II) Ciltteki leke, ben.

benli: Teninde ben olan.

beñze- : İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak.

beñzet- : Benzer duruma getirmek.

beri: Ayrılma hâlidinden sonra geldiğinde "belli bir yerden ve zamandan bu yana" anlamı verir, bir işin başlangıç yerini ve zamanını gösterir.

berket-: Sağlamaştırmak, takviye etmek.

berkit-: Sağlamaştırmak.

besle-: Yiyecek ve içeceğini sağlamak.

beş: Dörtten sonra gelen sayının adı.

beyin: Kafatasının üst kısmında, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ.

bezen-: Bezemek işine konu olmak, süslenmek. bırak-: Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak.

bırağ-: (Eldeki bir şeyi) Tutmaktan vazgeçip tutmaz olmak.

biç-: Belli bir biçim vererek kesmek.

biçil-: Biçmek işine konu olmak.

biçin-: Kendine elbise biçtirmek, kestirmek.

bil-: Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

bildir-: Herhangi bir şeyi haber vermek.

bile: Aynı zamanda, da, de.

bilekli: Bileği olan.

bilin-: Anlaşılmak, gerçeğine erişilmek.

biñ: On kere yüz, dokuz yüz doksan dokuzdan bir artık.

bin-: (Bir şeyin veya bir hayvanın üzerine çıkıp) Ayakları sarkıtarak oturmak:

binış: Atlı alay.

bir: Sayıların ilki.

biraz: Az miktarda, çok değil.

birbiri: Karşılıklı olarak biri ötekini, öteki de onu.

birden: Aniden.

birer: Bir sayısının üleştirme sayı sıfatı.

biricik: Eşi, benzeri, ikincisi olmayan ve çok sevilen, tek.

birik-: Toplanıp yığılmak.

birkaç: Çok olmayan, az sayıda, az.

birle: İle.

bit-: Tükenmek.

bitir-: Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek.

biz: Çoğul birinci kişi zamiri.

boğaz: İki kara arasındaki dar deniz. (İstanbul Boğazı)

boru: Bir yerden başka bir yere sıvı, gaz gibi şeyleri aktarmaya yarayan, içi boş, uçları açık, uzun ve dar silindir.

boy: Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık.

boyan-: Boyamak işi yapılmak.

boylu: Boyu olan.

boyun: Gövdenin başla omuz arasındaki kalan bölgesi.

boz-: Bir şeyi kendisinden beklenen işi yapamayacak duruma getirmek.

böyle: Bunun gibi, buna benzer.

böylece: Tam böyle, bu biçimde.

bu: Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösterir.

bugün: İçinde bulunduğumuz gün.

bul-: Arayarak veya aramadan, bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak, bir şeyi elde etmek.

buldur-: Bulmak işini yaptırmak.

bulun-: Bulmak işine konu olmak.

buna: Bu zamirinin yönelme eki almış durumu.

bunca: Epey, çok.

bunda: Bu zamirinin kalma durumu.

bundan: Bu zamirinin çıkma eki almış durumu.

bunlar: Bu zamirinin çoğul eki almış durumu.

bunu: Bu zamirinin belirtme eki almış durumu.

bunuñ: Bu zamirinin tamlayan durumu.

bur-: Bir şeyi iki ucundan tutup eksen çevresinde çevirerek bükmek.

buru: Sancı, buruntu.

burun: Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.

buyrultu: Bir makam tarafından verilen yazılı emir, emirname.

buyur-: Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek.

buz: Donarak katı duruma gelmiş su.

buzlan-: Buzla kaplanmak, buz tutmak.

bük-: Sertçe çevirmek, kıvrırmak.

bütün: Eksiksiz, tam.

büyük: Boyutları, benzerlerinden farklı olan.

büyüt-: Büyük duruma getirmek, genişletmek.

çağır-: Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek.

çağlayan: Küçük bir akarsuyun, çok yüksek olmayan bir yerden dökülüp aktığı yer, küçük şelâle.

çal-: *mec. Gönül çalmak:* Kendine âşık etmek.

çanak: Toprak, metal vb.den yapılmış yayvan çukurca kap.

çek-: Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek.

çekdirigör-: Çektirivermek.

çekil-: Çekme işi yapılmak.

çektir-: Çekmek işini yaptırmak.

çelebi: Eskiden efendi, ağa, bey yerine kullanılan unvan.

çevir-: Bir şeyin yönünü değiştirmek.

çevre: Bir şeyin yakını, dolayı, etraf.

çeyizli: Çeyizi olan.

Çıbıklı: İstanbul'da bir semt adı.

çık-: İçeriye, dışarıya varmak, gitmek.

çıkâr -: Çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

çıkış: Çıkmak işi veya biçimi.

çiğne-: Ağza alınan bir şeyi dişler arasında ezme, öğütmek.

çiz-: Çizgi çekmek.

çoğal-: Azken çok olmak.

çok: Sayı, nicelik, değer, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı.

çokluğ: Sayı veya ölçü yönünden çok olma durumu, kesret, ekseriyet.

çokdan: Uzun zamandan beri, bir hayli zamandır.

çöz-: Düğümlü, bağlı veya sarılı bir şeyi açmak.

çözül-: Çözmek işine konu olmak.

da: Bağlaç.

dağ: Çevresindeki arâziye göre büyük bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen toprak veya kaya kütlesi

dağıt-: Toplu durumda bulunan kimse veya şeyleri birbirinden uzaklaştırmak veya ayırmak.

dal-: Suyun içine bütünüyle ve hızla girmek.

damla-: Damla durumunda tane tane düşmek.

darıl-: Hoşa gitmeyen bir tutum, davranış veya söz dolayısıyla gücenip görüşmez olmak, ilgiyi kesmek.

de: "Da" takısının ince sesle biten kelimelerin sonundaki şekli.

de-: Söylemek, söz söylemek.

defter: Dikilmiş kâğıt mecmuası.

değ-: Aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak.

değil: İsim cümlesinde yükleme veya başka öğelere olumsuzluk anlamı veren kelime.

değın: Kadar, dek gibi bir işin, bir durumun sona erdiği zamanı veya yeri gösterir.

değür-: *Nazar değirmek: Göze gelmesine sebep olmak, nazara uğratmak.

değiş-: Başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek.

değişil-: Değişmek işine konu olmak.

değme: Seçme, üstün, değerli.

dehşet: Bir tehlike veya korkunç bir şey karşısında duyulan üzüntü.

dek: Kadar, gibi bir işin sona erdiği noktayı veya zamanı anlatır.

del-: Delik açmak, delik duruma getirmek.

den-: Ad verilmek.

denil-: Ad verilmek.

denlü: Denli.

depret-: Ortaya çıkmak.

derin: Dibi yüzeyinden veya ağzından uzak olan.

devşir-: Bir araya getirmek, derlemek.

deyü: Diye.

dik-: Biçilmiş veya kumaş, deri, yara vb.yi iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak.

dikenlik: Dikenli bitkileri çok olan yer.

dikiş: Dikmek işi.

dil: Düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan faydalanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş sistem, lisan.

dile-: Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek.

dilli: Dili olan.

dinle-: İştirmek için kulak vermek.

dinlet-: Dinlemesini sağlamak.

dip: Oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü.

diş: Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan organlardan her biri.

diyebil-:Söylemeye gücü yetmek.

diz-: Bazı nesnelere ipliğe, tele vb.'ne geçirmek.

dizgin: Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yöneltmeye yarayan kayış.

dizil-:Dizi durumuna getirilmek.

doğ-:(Güneş, ay, yıldız) ufuktan yükselerek görünmek.

doğru: Hiçbir yöne sapmadan, doğruca.

doğruca: Hiçbir yöne sapmadan, dolaylı olmayarak.

doksan: Seksen dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam.

dokun-: Değmek, el sürmek, temas etmek.

dol-: Bir yere iyice yayılmak, kaplamak.

dolaş-: Gezmek, gezinmek.

dolu:İçerisi boş olmayan, dolmuş.

donan-: Yayılıp kaplanmak.

don-: Soğuğun etkisiyle katı duruma gelmek, buz tutmak.

doy-:İsteği kalmayınca kadar yemek, açlığı kalmamak.

döğ-:Vurarak canını acıtmak.

döğül-:Dövmek işine konu olmak.

döğün-:Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak.

dök-:Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları yerden, başka bir yere boşaltmak.

dökül-:Dökmek işi yapılmak veya dökmek işine konu olmak.

dön-:Kendi eksenini üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek.

döndür-:Dönmesini sağlamak.

dört: Üçten bir artık.

döşen-:Döşemek işi yapılmak.

dur-:Hareketsiz kalmak, yürümez olmak.

duy-: İştirmek, ses almak.

düğme: Giyecek, yorgan vb.'nin bazı yerlerine ilikleyici veya süs olarak dikilen kemik, metal, sedef gibi sert maddelerden yapılmış küçük tutturmalık.

düğmeli: Düğmesi olan.

düğün: Evlenme dolayısıyla yapılan tören, eğlence.

dün: Bugünden bir önceki gün.

dünkü: Bugünden bir önceki günle ilgili.

düş: Uyurken zihinde beliren olayların, düşüncelerin bütünü, rüya.

düş-Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek.

düşür- Düşmesine yol açmak.

düz-Bir ihtiyacı karşılamak amacıyla birçok şeyleri birbirini tamamlamayacak biçimde bir araya getirmek.

edegör-Yapıvermek.

edelden: Edeli.

edin-Kendini bir şeye sahip kılmak.

efendi: Eğitim görmüş kişi için özel adlardan sonra kullanılan unvan.

eğ- Düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek.

eğdir-Eğik duruma getirmek.

eğil-Belirli bir yönle açı oluşturacak bir durum almak, bir yöne doğru çarpılmak.

eğlen-Neşeli, hoşça vakit geçirmek.

eğın: Sırt, arka.

ek-Bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek.

eksik: Gerekli duyulan, ihtiyaç duyulan şey.

eksiklik: Eksik olmadurumu, eksik olan miktar, noksan.

eksil-Azalmak, az duruma gelmek.

el: Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, iş yapmaya yarayan bölümü.

em- Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek.

emdir- Emmesini sağlamak.

en: Sıfatlardan önce geldiğinde üstünlük bildirir.

er- Erişmek, kavuşmak.

erdir- Ermesini sağlamak.

eri- Katı cisim sıvı içinde karışarak sıvı durumuna geçmek.

eriş-Varılması zamana ve emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak.

eriştir-Erişmesini sağlamak.

erken: Geç zıddı.

erte: Sonra.

es-Hava bir yönden bir yöne akmak.

esenleş-Vedalaşmak, afiyette kalın diyerek ayrılmak.

esenlik: Esen olma durumu, sağlık.

eser: İz, nişan.

eski: Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan.

et- Bir işi yapmak.

eteklik: Vücudun belden aşağısını örten, beli dar, altı geniş, genellikle kadın giysisi.

ettir- Bir işi yaptırmak.

ev: Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı.

eyü: İyi.

eyle- Etmek, yapmak.

eylet- Yaptırmak.

eyleyebil- Eyleyebilmek.

gece: Güneş battıktan gün ağarmaya başlayıncaya kadar geçen süre, tün.

geç- Kararlaştırılan, beklenen veya alışılan zamandan sonra, erken karşıtı.

geç- Bir yerden başka bir yere gitmek.

geçil- Geçmek işi yapılmak.

geçir- Geçmek işini yaptırmak, geçmesini sağlamak.

geçür- Geçirmek.

gel-: Bir yere gitmek, varmak.

geliş: Gelmek işi veya biçimi.

gerçek: Bir durum, bir nesne veya bir nitelik olarak var olan, varlığı inkâr edilemeyen hakikî.

gerçi: Her ne kadar, ise de.

gerek: Bir şeyin yapılabilmesinin veya olabilmesinin bağlı olduğu şey.

geri: Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü.

getirt-: Getirmek işini yaptırmak.

gevre-: **Îmâni gevremek*: Çok yorulmak, çok sıkıntı çekmek.

gez-: Hava almak, hoş vakit geçirmek gibi bir amaçla bir yere gitmek.

gezdır-: Birinin gezmesini sağlamak.

gezil-: Gezmek işi yapılmak, dolaşılmak.

gibi:...-e benzer, imişçesine, benzer biçimde.

gıce: Gece.

gidil-: Gitmek işi yapılmak.

gir-: Dışarıdan içeriye geçmek.

git-: Bir yere doğru yönelmek.

giy-: Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek.

gizli: Görünmez, belli olmaz bir durumda olan.

gizlice: Kimseye göstermeden, kimseye belli etmeksizin.

göbek: İnsan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk.

göç-: Yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek.

gögüs: Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve yürek, akciğer gibi organları içine alan bölümü, sine.

gök: Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mâvi boşluk, gökyüzü.

Göksu: Göksu deresi.

gömgök: Her yanı mavi, masmavi.

gönder-: Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak.

göñül: Sevgi, istek, düşünüş, anma ve hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı.

gör-:Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

görül-: Göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak, seçilmek.

görün-:Görülür duruma gelmek, görülür olmak.

göster-: Görülmesini sağlamak.

götür-: Taşımak, ulaştırmak veya koymak.

göz: Görme organı.

gözlü: Gözü olan.

güç: Güç, zor.

gül-: Hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak.

güldür-: Gülmesine sebep olmak.

gümüş: Beyaz renkte, kolay işlenir element.

gün: Yeryuvarlığının kendi eksenini etrafında bir kez dönmesiyle geçen yirmi dört saatlik süre.

gündüz: Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü.

güneş: Gezegenlere ve yeryuvarlığına ışık ve ısı veren büyük gök cismi.

günlük: O günkü, o günle ilgili.

güreş: Belli kurallar içinde, güç kullanarak, iki kişinin türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışması.

güzel: Biçimindeki uyum ve ölçülerindeki denge ile hoşla giderek hayranlık uyandıran.

han: Türkler'de hâkâna bağlı devlet başkanlarına veya müstakil beyliklerin başkanlarına verilen isim, emir.

ışın: Sıcak duruma gelmek.

ışındır: Isınmasını sağlamak, sıcaklık kazandırmak.

ıştır: Dişleri arasına alıp sıkamak.

i-: imek fiili.

iç: Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer.

iç-: Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

içre: İçinde, arasında.

içün: İçin.

iki: Birden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam.

ikinci: İki sayısının sıra sıfatı.

il (I) El.

il (II) Yabancı.

ile: Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar.

iltür-: İlettirmek, ulaştırmak, göndertmek.

imdi: Buna göre, şu hâlde, artık.

imren-: Beğenilen, hoşlanılan bir şeyi edinme veya bir yiyeceği yeme isteğini duymak.

in-: Yukarıdan aşağıya doğru gelmek, çıkmak karşısı

inan: Güven, emniyet.

inan-: Bir şeyi doğru olarak benimsemek.

ince: Kendi cinsinden olanlara göre, dar ve uzun olan, kalınlığı az olan.

inlet-: İnlemesine yol açmak.

irgür-: Ulaştırmak, eriştirmek.

irkil-: Ürkerek geri çekilir gibi olmak veya şaşırıp duraklamak.

iste-: İstek duymak, arzulamak.

iş: Çalışma, emek.

işit-: Duymak.

işlen-: Yapılmak.

izli: İzi olan.

kaç: Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı.

kaç-: Kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek.

kaçan: Ne zamanki.

kadın: Dişi cinsten, erişkin insan.

kal-: Söz, lâf, koparılmak, sökmek.

kıaldır-: Bulunduğu yerden almak.

kalı-: Oturuş durumundan dik duruma gelmek.

kamaş-: Güçlü bir ışık sebebiyle bakamaz olmak.

kan: Hayati sıvı.

kan-: Söylenilen sözün, anlatılan konunun doğruluğuna inanmak.

kande: Nerede.

kanı: Hangi.

kanı: Hani

kanlı: Kana bulanmış.

kanlu: Kanlı.

kap-: Birdenbire yakalayarak, çekerek almak.

kapak: Her türlü kabın üstünü örtmeye veya bir deliği kapamaya yarayan nesne.

kapı: Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı.

kapıl-: Kapmak işine konu olmak.

kaplan: Kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan, Asya'da yaşayan çevik ve yırtıcı hayvan.

kaplat-: Kaplamak işini yaptırmak.

kar: Yağış türü.

kara: En koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı.

karanfül: Karanfilgillerden, güzel renkli çiçekler açan bir süs bitkisi.

karış-: İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak.

kaş: Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar.

kat-: Bir şeyin içine, üstüne veya yanına başka bir şey eklemek.

katı: Sert.

kayıq: Deniz aracı.

kemer: Bele takılan kuşak,

kendi: İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarar.

kendü: Kendi.

kes-: Bıçak, makas gibi bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak.

kesil-: Kesmek işi yapılmak.

keskin: Çok kesici, iyi kesen.

kez: Bir olgunun, bir olayın tekrarlandığını belirtir, defa, kere.

kıç: Geminin arka tarafı, gerisi.

kül: Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı.

kıl-: "Etmek, yapmak" anlamında yardımcı fiil olarak kullanılır.

kılıç: Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silâh.

kılın-: Kılmak işi yapılmak.

kırık: Kırılmış olan.

kırıl-: Kırmak işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak.

kırk: Kırk ermiş kişi.

kırmızı: Al, kızıl.

kışrak: Dişi at.

kış: Yılın en soğuk mevsimi.

kışla-: Kışı geçirmek.

kıymac: **Kıymaç börk*: Çiğillerin giydiği tiftikten beyaz börk .

kız: Dişi çocuk.

kız-: Öfkelenmek.

kızıl: Parlak kırmızı renk.

kızılbaş: Şî mezhebinin bir kolundan olanlara verilen ad.

kızılca: Kızıla çalar, az kızıl.

kızıl: Kızların bulunduğu yer.

kızıoğlan: Bâkire.

kil-: Gelmek.

kim: Hangi kişi anlamında cümlede özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılır.

kimse: Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi, şahıs, nefer.

kir: Vücûdun veya nesnelere üzerinde oluşan pislik.

kişi: İnsan, kimse, şahıs.

ko-: Bir şeyi bir yere bırakmak.

koç-: Kucaklamak.

koçul-: Kucaklanmak.

koğ- : Koku çıkarmak.

koğla-: Kokusunu duymak için bir şeyi burnuna yaklaştırmak veya havasını içine çekmek.

kol: İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

kon- -: Geçici olarak bir yere yerleşmek.

konul- -: Koymak işine konu olmak.

konuş-: Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini anlatmak.

kop-: Herhangi bir yerinden ikiye ayırmak.

kopar-: Kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak.

korq-: Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak.

korhu: Bir tehlike veya bir tehlike düşüncesi karşısında uyanan kaygı duygusu.

koy-: Bir şeyi bir yere bırakmak.

koyun: Yatmakta olan bir kimsenin kollarının arası, kucak.

koyver-: Salmak, serbest bırakmak.

köprü: Herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı birbirine bağlayan veya trafik akımının başka bir trafik akımını kesmeden üstten geçmesini sağlayan yapı.

kör: Görme duyusu olmayan, görmez.

köy: Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışmak gibi işlevlerle belirlenen, konutları ve öteki yapıları bu hayati yansıtan yerleşme birimi.

köz: Göz.

kucaq: Açık kollarla göğüs arasındaki bölüm.

kul: Allah'a göre insan.

kulak: Başın her iki yanında bulunan işitme organı.

kullan-: Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

kulluq: Kul olma durumu, kölelik.

kul oqlu: Asker olarak yetiştirilen yeniçeri çocuğu.

kundaq: Yeni doğmuş çocuğu ilk aylarda sıkıca sarıp sarmalamaya yarayan geniş bez.

kur-: Düzenlemek.

kurabil-: Kurmaya gücü yetmek.

kurşun: Bir çeşit metal.

kurtul-: Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak.

kurul-: Kurmak işine konu olmak veya kurmak işi yapılmak.

kuşaq: Bele sarılan uzun ve enli kumaş.

kuşan-: Beline kuşak, kılıç, kemer gibi şeyler bağlamak.

kuzucak: Sevgi ifâdesi taşıyan söz.

küçük: Çok küçük.

küçük: Boyutları benzerlerininkinden daha ufak olan.

kül: Ateş artığı.

künye: Bir kimsenin adı, soyadı, ülkesi, doğumu, mesleği gibi özelliklerini gösteren kayıt.

küp: Geniş karınlı, dibi dar toprak kap, her yüzü kare olan prizma.

küs: Dargın.

men: Ben.

mı: -mı, -mi, -mu, -mü soru eki.

miniñ: Benim.

ne: Hangi şey.

neden: Bir olay veya durumu gerektiren veya doğran başka olay veya durum.

ne deñlü: Ne kadar?

nerede: "Hangi yerde?" anlamına gelen yer zarfi.

nereye: "Hangi yere?" anlamına gelen yer zarfi.

n'eyle-: Ne eylemek, ne etmek.

nice: 1. Kaç, ne kadar?

2. Birçok. 3. Nasıl?

niçün: Niçin?

n'idüğün: Ne ettiğini.

n'ol-: Ne olmak.

o: 1. Uzakta olan hakkında konuşulan kimse veya şeyi belirten söz.

2. Teklik üçüncü kişiyi gösteren bir söz.

ocak: Ev.

od: Ateş.

oda: Evin bölmesi.

o deñlü: O denli.

oğlan: Erkek çocuk.

oğul: Erkek evlât.

ohşsa-: Sevgi veya şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya ona hafifçe vurmak.

oķu-: Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya anyı zamanda seslere çevirmek.

oķun-: Okumak işine konu olmak.

oķut-: Okumak işini yaptırmak.

ol: "O" gösterme sıfatı.

ol-: Varlık kazanmak, meydana gelmek, vuku bulmak.

olabil-: Gerçekleşmesi mümkün olmak, uygulanabilir olmak.

olagel-: Sürmek, süregelmek, devam etmek.

olun-: Olmak fiiline konu olmak.

on: Dokuzdan bir artık.

onul-: İyileşmek, şifâ bulmak.

orta: İki uçtan eşit uzaklıkta olan yer veya durum.

otağ: Büyük ve süslü çadır.

otur-: Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek.

oyna-: Vakit geçirme, eğlenme, oyalanma gibi amaçlarla bir şeyle uğraşmak.

oynat-: Oynamasını sağlamak.

oyun: Vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence.

öğle: Gün ortası.

öğren-: Bilgi edinmek, bellemek.

öğret-: Bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak.

öğün-: Bir niteliği sebebiyle kendini yücelmiş sayarak bundan abartmalı bir biçimde söz etmek.

öl-: Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek.

öldür-: Bir canlının hayatına son vermek.

öñ: Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı.

öp-: Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye değdirmek.

öptür-: Öpmek işini yaptırmak.

öte: Konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey.

öyle: Onun gibi olan, ona benzer.

öylece: O biçimde, tam öyle.

öz: Bir kimsenin benliği, kendi manevî varlığı, nefis, derun.

Özbek: Özbek Cumhuriyeti'nde yaşayan Türk soyundan bir halk ve bu halktan olan kimse.

özge: Başka.

parlat-: Bir yüzeyi düzgün veya parlak duruma getirmek, parlamasını sağlamak.

pek: Gerekenden çok.

saç: Baş derisini kaplayan kıllar.

saç-: Bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek.

saçak: Görünüşü saçağı andıran püskül.

saçlı: Saçı olan.

şağ: Sağ taraf.

şakın-: Herhangi bir korku ve düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak, ictinap etmek.

sakır sakır: Çok kuvvetli ve aralıksız titremeyi anlatır.

saķız: Sakız.

şaķla-: Elinde bulundurmak, tutmak.

sal: Bir tür deniz aracı.

şal-:Bağımlılığına, tutukluluğuna veya baskı altındaki durumuna son vererek serbest kılmak.

şalın-: Yürürken uyumlu hareketlerle hafifçe bir yandan bir yana eğilmek.

şalındır-: Salınmasını sağlamak.

şan-: Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte,

olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek.

saña: Sen zamirinin yönelme durumu.

şanç-: Saplanmak, batmak.

şar-: Çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak.

sarı: Güneş ışığının ayrışma tayfında yeşil ile portakal rengi arasında olan renk, altın rengi.

şarıķ: Kavuk, fes gibi bazı başlıkların üzerine sarılan tülbent, abanî veya şala verilen ad.

şarıl-: Bir şeyin üzerine bir veya birkaç kez dolanmak.

şarın-: Kendi üstüne sarmak.

şarķ-: Aşağıya doğru uzanmak.

şat-: Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.

şatıl-: Satmak işi yapılmak.

şay-: Bir cinsten kaç parça bulunduğunu anlamak için, bunları birer birer gözden veya elden geçirirken, her defasında bir sayı yükselterek bir sonuca varmak.

şayılı: Sayısı belli olan, sayılmış olan.

sekiz: Yediden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam.

sekizli: Kendinde sekiz sayısı bulunan.

sen: İkinci tekil kişi zamiri.

sensiz: Sen olmadan.

ser-: Göstermek amacıyla asmak veya yaymak.

serçe: Serçegillerden, insanlara yakın yerlerde yaşayan, kışın göçmeyen, koyu boz renkli kuş.

sev-: Sevgi ve bağlılık duymak.

seyrek: Benzerleri veya parçaları arasında çok aralık bulunan, aralıklı.

şıçra-: Ayaklarla birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak.

şığ-: Bir kaba, bir yere bütünüyle girebilmek veya içinden geçebilmek.

şığın-: Güvenmek, yardım istemek veya ummak.

şığ: Benzerleri veya parçaları arasında çok az bir aralık bulunan.

şığıl-: Utanıp çekinmek.

şıındır-: Kırmak, parçalamak.

sil-: Bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek.

siz: Çokluk ikinci kişi zamiri.

şoğuk: Isısı düşük olan.

şoğul-: Yanaşmak, yaklaşmak.

solak: Yeniçeri ocağında pâdişâhın muhâfız birliği durumunda olan, “solak ortaları” denilen birliklerden birine mensup asker [Pâdişâhın sağındaki muhâfızlar ona sırtlarını dönmek için oklarını sol elle kullandıklarından bu isim verilmiştir]

soñ: Bir şeyin en arkadan gelen bölümü.

soñra: Daha ileri bi zamanda.

sor-: Birine soru yönelterek herhangi bir konuda ondan bilgi istemek.

söğül-: Sövmek işine konu olmak.

sön-: Yanmaz, aydınlatmaz, parlamaz olmak.

söyle-: Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.

söylen-:Söylemek işi yapılmak.

söyleş-: Karşılıklı konuşmak, hasbihal etmek.

söylet-: Söylemesine yol açmak.

söyün-: Sönmek.

söz: Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi.

sözlü: Şirin sözlü.

şu: Hidrojenle oksijenden oluşan, oda sıcaklığında sıvı durumda bulunan renksiz, kokusuz, tatsız madde.

şuç: Törelere, ahlâk kurallarına aykırı davranış.

şun-: Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, takdim etmek.

şunul-: Sunmak işine konu olmak veya sunmak işi yapılmak.

süpür-: Bir şeyin, bir yerin üstündeki çer çöp, toz toprak gibi şeyleri süpürge, fırça veya başka bir araçla temizlemek.

şu yolcu: Osmanlılarda su bulma ve akıtma işiyle ilgili bir meslek.

sür-: Herhangi bir durum içinde bulunmak.

sürebil-:Sürmeye gücü yetmek.

sürün-: Kendi üzerine sürmek.

süt: Canlı memesinden akan sıvı.

süz-: (Göz için) baygın ve anlamlı bakmak.

süzül-: (Sıvı için) Aşağıya doğru kayarak yavaş yavaş akmak.

şimdi: Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda.

şimdicek: Hemen, şimdi, şu anda.

şimdilik: Şimdiki durumda veya zamanda, şimdiki zaman için, şu duruma göre.

şol: Şu.

şöyle: Şunun gibi, şuna benzer.

şu: 1. İşaret sıfatı 2. İşaret zamiri.

tağ-: Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştiirmek.

tağın-: Kendine takmak.

tamğa: Damga.

tamğasız: Damgasız.

tağ-: Bulmak.

tağt-: Çekip bırakarak sallamak.

tağtıl-: Tartmak işine konu olmak.

tağ: Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.

tağ-: Sıvı maddeler, içinde buldukları kaba sığmayacak kadar çoğalma ve kabarma yüzünden kenarları aşmak.

tağra: İstanbul'un dışı.

tağtlı: İnsanı çeken, göze, kulağa hoş gelen, rahatlatan, dinlendiren.

tağtlılık: Sevimlilik, hoşluk, şirinlik.

tağtlı: Tatlı.

tağanlı: Tavanı olan.

tağ: Üç yaşına kadar olan at yavrusu.

tağ: Saça takılan süs.

tağ: Bir yapının toprak altında kalan ve yapıya dayanak olan duvar, taban vb. bölümlerinin tümü.

tağ: Bir şeyin üst kısmı, küçük dağ.

tağ-: Ter çıkarmak, ter dökmek.

tağ-: Terlemesine sebep olmak.

tağ: Genellikle ev içinde giyilen hafif ve türlü biçimlerde ayakkabı.

tağ: İnsanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsuz tabaka.

tağ: Osmanlı İmparatorluğu'nda her perşembe günü padişahın tırnaklarını kesip temizleyen kimse.

tağ-: Dilemek.

tağ: Tilki (Köpekgillerden, sivri burunlu, uzun ve çok tüylü kuyruğu ve postu kürk olarak kullanılan, kümeslere zarar veren, sansardan büyük, çok kurnaz, yabanî, memeli hayvan) gibi olmak.

tağ: Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak.

tağ: Dolu.

tağ: Gülle ve şarapnel atan büyük, ateşli silâh.

tağ: Elde bulundurmak, ele almak.

tağ: Tutmak işine konu olmak.

tağ: Tutulan yol, davranış.

tağ: Girişmek (kavgaya tutuşmak).

tağ: Bitmek, sona ermek.

tağ: Türk.

tağ: Genellikle uzun bir nesnenin incelerek biten son ve sivri noktası.

tağ: (Kuş, kanatlı böcek vb. için) hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak.

tağ: Uçmak işini yaptırmak.

tağ: Yola devam etmek üzere bir yerde kısa bir süre kalmak.

tağ: Çalmak, aşırarak.

tağ: Ulu.

tağ: Bir şeyin olmasını istemek.

tağ: Aklında kalmamak, hatırlamamak.

tağ: Unutmasına yol açmak.

tağ: Vurmak.

tağ: Vurulmak.

utan-Onur sayılacak veya gülünç olacak bir duruma düşmekten üzüntü duymak.

uyar-Bir kimseye bir davranışta bulunmamasını söylemek, ikaz etmek.

uyhu: Dış uyaranlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu.

uyu- Uyku durumunda olmak.

uyut- Uyumasını sağlamak.

uzan- Boylu boyunca yatmak.

uzun: İki ucu arasında fazla uzaklık olan.

üç: İki den sonra gelen sayının adı.

üçüncü: Üç sayısının sıra sıfatı.

üst: Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı.

üşü- Isı yokluğu, azlığı veya ısı kaybından etkilenmek, soğuşun etkisini duymak.

üze: Üstünde.

üzre: Üzere. Bir amacı anlatır.

var: Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan.

var- Erişilmek, istenen yere ayak basmak.

varıl- Herhangi bir yere varmak.

ver- Birisine eriştirmek, iletmek.

veril- Vermek işine konu olmak.

yağ- (Yağmur, kar, dolu için) gökten düşmek.

yağdır- Yağmasını sağlamak.

yahşı: İyi, güzel, çok güzel.

yağ- Yanmasını sağlamak.

yağa: Gömleğin boğaz kısmı.

yağıl- Yakmak işi yapılmak.

yağın: Az bir ara ile ayrılmış olan.

yağış- Güzel durmak, iyi gitmek.

yağlaş- Arada az bir aralık kalacak biçimde ilerlemek, aradaki uzaklığı azaltmak.

yalan: Aldatmak amacıyla bilerek ve gerçeğe aykırı olarak söylenen söz.

yalı: Su kıyısında yapılmış büyük, görkemli ev.

yalın: **Yalın hancer:* Elinde Kınından çıkmış kılıç olduğu halde.

yalınız: Tek başına.

yalınız: Sâdece.

yaman: Kötü.

yan: (Bir şeyin) ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.

yan- Kül durumuna geçip yok olmak.

yanaklı: Yanağı olan.

yandır- Yanmasına sebep olmak.

yañıl- Yanılmak.

yanık: Yanmış olan.

yañıl: Tanımayarak, niteliğini iyi anlamayarak aldanmak.

yañılış: Bir kurala, bir ilkeye, bir gerçeğe uymama durumu, yanılığ.

yap- Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak.

yapıl- Yapmak işine konu olmak.

yapış- Ayrılmayacak bir biçimde bir yere tutunup kalmak.

yaptır- Yapmasını sağlamak, yapmasına imkân vermek.

yara: Dert, üzüntü, acı.

yaraş- Yakışmak, uymak.

yarat- (Allah tarafından) olmayan bir şeyi var etmek.

yäre: Yara.

yärelen-: Yaralamak işi yapılmak.

yaş:(I) Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman.

yaş: (II) Gözyaşı.

yaşın yaşın: Gizli gizli, için için.

yat-: Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak.

yavru: Yeni doğmuş hayvan veya insan.

yavuz: Kötü, fena.

yaz-: Sözü, düşüncüyü özel işaret veya harflerle anlatmak.

yazıl-: Yazmak işi yapılmak.

ye-: Ağızda çiğneyerek yutmak.

yedi: Altıdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam.

yel: Rüzgâr.

yel-: Aceleyle, telâşla koşmak.

yelken: Yelken takmış, yelkeni olan göl veya deniz aracı, yelkenli.

yeñi: Daha öncekilerden farklı olan.

yeñiden: Gene, yine, bir daha.

yer: Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal.

yerli:**Yerli yerinde:* Olması gereken yerde.

yeşil: Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk.

yet-:Bir ihtiyacı karşılayacak, giderecek nicelikte olmak.

yetiş-: Ulaşmak, ermek, vasıl olmak.

yetiştir-: (Çocuk için) gelişip büyümesine özen göstermek.

yığla-: Ağlamak.

yık-: Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak.

yıl: Sene.

yıldız: Işıklı gök cisimlerinden her biri.

yiğit: Güçlü ve yürekli, kahraman.

yine: Tekrar, gene.

yirin-: Yerine. Bir şeyin yerini tutmak üzere.

yoğsa: Endişe, merak, umut gibi duyguları güçlü biçimde anlatmak için kullanılan bir söz.

yoğ: Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşıtı.

yoğla-: El ile dokunarak incelemek.

yol: Karada insan veya hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer.

yolcu: Yolculuğa çıkmış kimse.

yollu: Tarzında, biçiminde.

yöğür-: (Hayvan için) çiftleşmek.

yu-: Yıkamak.

yukarı: Bir şeyin üst bölümü.

yuttur-: Yutmak işini yaptırmak veya yutmasını sağlamak.

yürek: Bir kimsenin ruhsal yönü, gönül.

yürü-: Yürümek fiilinin emir kipi çekimi.

yürüt-: Adım atarak ilerlemek.

yüz: Sima, çehre, surat.

yüz biñ: Sayı sıfatı.

yüzlü: Yüzü herhangi bir nitelikte olan.

Nedim Divanında 7250 madde başı bulunmaktadır. Bu madde başı olan kelimeler içinde 814 tanesi Türkçe köklü/gövdeli kelimelerdir. Bu rakam, divandaki kelimelerin % 11,2 'lik bir kısmına tekabül eder. Bu sonuç, çok düşük bir yüzde gibi görünebilir. Fakat bu değerlere, XVIII. yüzyıl yüksek zümre kültürü ile düşünen şairlerin kurduğu bir evrende, Türkçe söyleyişlere yer veren şairin konumu itibariyle yaklaşmak doğru olur.

Nedim, X. yüzyılda başlayıp XVIII. yüzyıla kadar yükselen bir ivmeyle devam eden Arap ve İran edebiyatına, diline olan hayranlığın şekillendirdiği kültür içinde farklı bir hava estirmiştir. Onun muasırlarına göre basit dil anlayışı, şiirlerinde göze çarpar. Türkçe kelimelerle kafiyeye yapan şairin divanında Çağatay Türkçesiyle yazılmış bir “gazel”i ve “şarkılar” bölümünde hece ölçüsüyle yazılmış bir “türkü”sü vardır. Türkçe'ye çok az değer veren birçok Divan şairinin bulunduğu bir devirde Nedim'in bu gayreti takdire şâyandır.

Divan şiirinde özellikle Türkçe şiir yazan şairlerin hemen hemen hepsinin Türkçenin Arapça ve Farsçaya göre daha dar, kaba ifadeyle kabiliyetsiz, ahenksiz olduğunu ve bu yüzden kendi kusurlarına bakılmamak lâzım geldiğini ve hatta bazen Arabî ve Farişî bilmeyen halkın anlaması için Türkçe yazmaya mecbur olduklarını beyan eden sözlerine sıkça rastlamak mümkündür. Meselâ Şeyhoğlu Mustafa'nın XIV. yüzyılda yazdığı Hurşid-nâme isimli eserinde; Türkçe hakkındaki görüşleri şöyledir:

“Göbüt dildir bu dili irdedüm çok

Ağaçdur ya hô taşdur kim tasu

Sovukdur tadı yokdur tuzı yokdur

Yavandur lezzeti vü özi yokdur

Belürmez aslı faslı yöni yoşı

Bilinmez kankıdur nâ-hôşî hôşî”

Şair, bu beyitlerde Türkçenin tatsız, soğuk ve bu dille yazılan şiirlerin ahenksiz olduğunu söylemektedir. (Uludağ 2009 : 298).

XVIII. asrın önemli şairi Sümbülzade Vehbî de “Sühan” redifli kasidesinde hece vezniyle şiir yazan şairleri eleştirmiş; devrinde ortalığın ilimden ve nazım bilgisinden yoksun şairlerle dolu olduğunu söylemekten

çekinmemiştir:

“İktifâ eylediler meslek-i ‘Âşık ‘Ömer’e

‘Aşk u şevk ile niçe kâfiye-cûyâ-yı Sühan

Gevherî güftesine döndü bugünlerde meded

Güher-i nâdire-i lü'lü'-i lâlâ-yı Sühan

Hâne-i tab'-ı harâbî gibidir yaptığı beyt

Yıkdı nazmı temelinden niçe bennâ-yı sühan"

Aslında Türkçeyi Arapça ve Farsçaya göre daha kıymetsiz, ahenksiz ve ifade hususunda daha kabiliyetsiz sayan bu düşünüş tarzı, daha sonraki yüzyıllarda da zaman zaman aynı şekilde devam etmiştir. Bu yoldaki düşüncelerin hakimiyeti altında gelişmesine güçlük de olsa devam eden Türkçe, eğer eskiden beri bir yazı dili mahiyeti almamış olsaydı, İslâmiyetten sonra öyle çabuk yazı dili olamaz, Arapça ve Farsça onun onun yerini tamamen işgal ederdi. Ama Türkçenin eskiden beri bir yazı dili hüviyetinde olması ve Türklerin daha önce İran, Hint, Çin medeniyetlerini görmüş ve tanımış olmaları buna engel olmuştur. Bu bakımdan Türkçenin hiçbir dönemde varlığını tamamen kaybettiği söylenemez. (Uludağ 2009 : 301).

Türkçe'ye karşı böyle düşünen şairlere mukabil Nedim'in Türkçe kelimeleri kullanma gayreti, halk diline şiirlerinde yer vermekten çekinmemesi onun dilin millî tarafını yansıtmaya amacının neticesidir.

3. 2. Nedim Divanı'ndaki Türkçe Söz Dizimi Unsurlarından "Kelime Gruplarına" Dair Tespitler:

Yan yana dizilen kelimeler, ya yargı bildirerek cümleyi ya da varlık ve hareketleri karşılayarak kelime gruplarını meydana getirirler. Bu diziliş, belirli kurallara dayalı bir diziliştir. Kurallar, dilden dile değişir. Her dil, ayrı bir "söz dizimi" yapısına sahiptir. Türkçe'de söz diziminin en belirgin özelliği, ana unsurun genellikle sonda bulunmasıdır. Bu özellik, Türkçe'yi diğer birçok dilden meselâ Hint-Avrupa dillerinden ve Arapça'dan ayırır. (Karahan 1991 : 11).

Söz diziminin bir konusu , yargısız bir anlatım birimi olan kelime gruplarıdır. Kelime grubu, bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu veya bir hareketi karşılamak üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen kelimeler topluluğudur. (Karahan 199 : 111).

Türkçe'deki başlıca kelime gruplarının Nedim Divanı'ndaki istatistikleri:

İsim tamlamaları: 685	Edat grubu: 103	Ünvan grubu: 17
Sıfat tamlamaları: 971	Tekrar grubu: 39	Sayı Grubu: 4
Bağlama grupları: 627	Ünlem grubu: 44	Bulunma grubu: 1
Birleşik fiiller: 261		

Sanatçıların yaşadıkları devrin kültürüne ait izlere onların üslûplarıyla ulaşırız. Şairlerin üslûplarının bir malzemesi de kelime gruplarıdır. Yukarıdaki tespitte de görüldüğü gibi Divan'da sıfat tamlamaları, kelime grupları içinde önemli bir yer teşkil eder. Şairler, sıfatlarla, sıfat tamlamalarıyla şiirlerinde resim çizerler; böylece onların yaşadıkları çevreyi, kültürel öğeleri zihnimize canlandırmamızı sağlarlar. Nedim Divanı'ndaki kelime grupları içinde de sıfat tamlamalarının diğerlerinden daha çok oluşu, Nedim'in şiirlerindeki güçlü tesirin öncelikli etkenlerindedir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER:

İstanbul şivesi, XVIII. yüzyılda doğal bir akım halini almış ve Nedim bu akımın bilinçli ve en büyük temsilcisi olmuştur. (Kudret 1985 : 9). İstanbul şivesini, o yüzyılda halkın konuştuğu dildeki Türkçe kelimelerle ve Türkçeleşmiş deyişlerle kurulmuş Türkçe olarak kabul edebiliriz.

Tanpınar, Eski şiirimizin en güzel tarafının Türkçe'ye ve halkın ağızına bakan tarafı olduğunu söyler. (Tanpınar 1997 : 19).

Aydınlarımızın Türkçe söyleyişe dair yaptıkları vurgular, kültürümüzün en temel dinamiği olan dilimizin edebî ürünlerde kullanılmasına dair özelemleriyle bağlantılıdır.

Yirminci yüzyılda Yahya Kemal, sarfta Türk kelimelerini, nahivde Türk tavırlarını, şivede Türk ağızlarını arıyoruz (Beyatlı 1990 : 87). cümlesiyle, hem kendi devrinin aydınlarının hem de XVIII. yüzyıl şairi Nedim'in hislerine tercüman oluyor gibidir.

Nedim'in Türk diline duyduğu yakınlığın temelinde kendi kültürüne olan yakınlık, sevgi ve iftihar düşüncesi vardır.

“İran zemine tuhfemiz olsun bu nev gazel

İrgürsün İsfahana Sitanbul diyarını”

(Bu yeni gazel İran'a armağanımız olsun da İstanbul'u İsfahan'a götürsün)

Nedim'in bu beytinde millî vicdanın bir aksülameli, İran edebiyat ve kültürünün bizimkinden daima üstün sayılması zihniyetine karşı irfanının bir isyanı görülmektedir. (Onan 1997 : 384).

Heidegger, “dil insanın evidir” derken dil ile insan arasındaki yakın münasebeti belirtmek istemiştir. İnsan yerine millet demekle bir mahzur yoktur. Zira dillerin başlıca vasfı millî oluşlarıdır. (Kaplan 1996 : 134).

Türkçe geçirdiği birçok dönemden sonra Türk milletinin millî dil zevkini ifade eden bir vasıta olma özelliğine yaklaşmıştır. Yahya Kemal'in de vurguladığı gibi: “Her halk kendi ikliminin lisanını söyler. Şark Türkleri de ancak kendi ikliminin lisanını söyleyecek.” (Beyatlı 1990 : 89).

Şair ve yazarların eserlerinin söz varlığı bakımından incelenip, özellikle Türkçe unsurların özel bir değerlendirmeye alınması Türkçe'nin korunması, gelecek nesillere aktarılması ve millî duyarlılığın devamı adına faydalı olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

Akalın, Mehmet (2007). Eski Türkçenin Grameri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan, Doğan (2000). Türkçenin Söz Varlığı. Ankara: Engin Yayınları.

Aksan, Doğan (1995). Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atalay, Besim (2006) . Divânü Lügât-it-Türk. Ankara : TDK Yayınları.

Ayvazoğlu, Beşir (2013). Yahya Kemal “Eve Dönen Adam”. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Ayvazoğlu, Beşir (1997). *Aşk Estetiği*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Ayverdi, İlhan ve Topaloğlu, Ahmet (2007). *Kubbealtı Lugatı Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Beyatlı, Yahya Kemal (1990). *Edebiyata Dair*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Ergüzel, M. Mehdi. (2010, Aralık). *Türkçenin Söz Varlığının Tespitinde Şair ve Yazar Sözlüklerinin Önemi*, III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kaplan, Mehmet (1997). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karahan, Abdülkadir (1992). *Türk Kültürü ve Edebiyatı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Karahan, Leyla (1995). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karamanlıoğlu, Ali Fehmi (2007). *Türk Dili Nereden Geliyor Nereye Gidiyor*. İstanbul: Beşir Kitabevi Yayınları.
- Kudret, Cevdet (1985). *Divan Şiirinde Üç Büyükler, Nedim*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları.
- Macit, Muhsin (1997). *Nedim Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Moran, Berna (2011). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Necatigil, Behçet (1985). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Onan, Necmettin Halil (1997). *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Pala, İskender (1998). *Divan Edebiyatı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Ricoer, Paul (2007). *Zaman ve Anlatı: Bir Zaman Olay Örgüsü Üçlü Mimesis*. İstanbul: YKY.
- Sâmi, Şemseddin (1989). *Kâmus-ı Türkî*. İstanbul: Enderun Kitabevi Yayınları.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi Tanpınar (1997). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi Yayınları.
- Temizel Akar , Firdevs (2002). *Nedim Divanının Kelime Grupları ve Sözlüğü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SAÜ, Sakarya.
- Temizel Akar , Firdevs (2019). *Yahya Kemal'in Eserlerindeki Özel İsimlerin Tasnifi ve Değerlendirilmesi* , *sobider* (Sosyal Bilimler Dergisi), S. 36, s. 451-465.
- Timurtaş, Faruk Kadri (1994). *Osmanlı Türkçesine Giriş*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Tulum, Mertol (2002). *XVII ve XVIII. Yüzyıllarda İstanbul Türkçesi: Sesler ve Uyumlar Üzerine Bir Deneme*. *Türkler*. (c. 11, s.s. 489-508.). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uludağ, Erdoğan (2009). *Dilde Sadeleşme Ve Türkî-i Basît Hakkında Düşünceler*. *Turkish Studies*, Volume 4/5 Summer , s. 292-329.